

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı

2021-Cİ İL ƏRZİNDƏ ƏSAS MƏQSƏD VƏ
FUNKSİYALARIN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ BARƏDƏ

H E S A B A T

Mündəricat

Giriş	3
1. Məqsədlərin həyata keçirilməsi	3
1.1. Mərkəzi Bankın qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi.....	3
1.2. Ödəniş sistemlərinin təşkili və fəaliyyətinin təmin edilməsi.....	5
2. Funksiyaların həyata keçirilməsi	8
2.1. Dövlətin pul və valyuta siyasətinin müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsi.....	8
2.2. Nağd pul dövriyyəsinin təşkil edilməsi, pul nişanlarının tədavülə buraxılması və tədavüldən çıxarılması	9
2.3. Manatın xarici valyutalara nisbətdə rəsmi məzənnəsinin mütəmadi müəyyən edilməsi və elan edilməsi.....	10
2.4. Valyuta tənziminin və nəzarətinin həyata keçirilməsi.....	12
2.5. Mərkəzi Bankın sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarının saxlanması və idarə edilməsi	13
2.6 Hesabat tədiyə balansının tərtib edilməsi və ölkənin proqnoz tədiyə balansının hazırlanmasında iştirak	14
2.7 Ölkənin icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının tərtib edilməsi, məlumatların ümumiləşdirilməsi və yayılması	14
2.8. Bank sektorunun sağlamlaşdırılması və dayanıqlığının təmin edilməsi	15
2.9. Sığorta sektorunun inkişafı və dayanıqlığının təmin olunması.....	17
2.10. Kapital bazarının inkişafı və dayanıqlığının təmin olunması	19
2.11. Maliyyə bazarlarında istehlakçıların və investorların hüquqlarının qorunması və maliyyə maarifləndirmə işlərinin aparılması	21
2.12. Əmanətlərin sığortalanması mexanizminin təkmilləşdirilməsi.....	24

Giriş

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev cənablarının başçılığı ilə 2021-ci ildə həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət nəticəsində ölkə iqtisadiyyatına pandemiyanın neqativ təsirləri minimallaşdırılmışdır. Pandemiyanın yeni dalğasına baxmayaraq effektiv antiböhran tədbirləri, peyvəndlənmə prosesinin kütləviləşməsi və sosial təcrid məhdudiyyətlərinin mərhələli yumşaldılması, eləcə də iqtisadi subyektlərin şəraitə tədricən uyğunlaşması nəticəsində iqtisadi fəallıq bərpa edilmiş, 2021-ci il üçün nəzərdə tutulan proqnozdan daha yüksək iqtisadi artıma nail olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı 2021-ci ildə də öz mandatına uyğun funksiyalarının həyata keçirilməsini təmin etməklə ölkədə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin qorunmasına, habelə maliyyə sektorunun bütün seqmentlərinin stabil fəaliyyətinə zəruri dəstək vermişdir. 2021-ci ilin ikinci yarısından dünyanın əksər ölkələri kimi Azərbaycan da presedenti olmayan inflyasiya ilə üzləşsə də, ümumilikdə ölkədə makroiqtisadi sabitlik təmin olunmuşdur. Mərkəzi Bankın pul siyasəti monetar şərait və inflyasiya gözləntilərini idarə etmək vasitəsilə xarici və daxili qeyri-monetar amillərin inflyasiyaya artırıcı təsirinin yumşaldılmasına yönəldilmişdir. Profisitli tədiyə balansı və formalaşan makroiqtisadi çərçivə ötən il valyuta bazarında tarazlığı dəstəkləmişdir. Nominal effektiv məzənnənin möhkəmlənməsi ötən il idxal inflyasiyasının əhəmiyyətli neytrallaşdırılmasına imkan vermişdir.

1. Məqsədlərin həyata keçirilməsi

Mərkəzi Bankın fəaliyyətinin məqsədi qanunvericiliklə müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsidir.

1.1. Mərkəzi Bankın qanunla müəyyən edilmiş səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi

2021-ci ildə Mərkəzi Bankın pul siyasəti inflyasiyanın dinamikası və xarici fonunun pisləşməsi, inflyasiyaya təsir göstərən amillərin xarakteri - onların müvəqqəti və ya qalıcı olması, inflyasiyanın risklər balansında baş vermiş dəyişikliklər, inflyasiyanın ortamüddətli proqnozu və gözləntilər nəzərə alınmaqla formalaşdırılmışdır. Bu dövrdə əsasən xarici mənşəli xərc amillərinin inflyasiyaya artırıcı təsirləri monetar şəraitin əsas göstərici olan nominal effektiv məzənnənin bahalaşması, pulun dəyər və kəmiyyət parametrlərinin balanslı tənzimlənməsi və inflyasiya gözləntilərinin effektiv idarə edilməsi vasitəsilə neytrallaşdırılmışdır.

Rəsmi statistikaya görə illik inflyasiya dekabrda (2021-ci ilin dekabr ayı 2020-ci ilin dekabr ayına nəzərən) 12% təşkil etmişdir. Orta illik inflyasiya isə 6.7% olmuşdur. Tənzimlənən qiymətlərin, həmçinin mövsümi xarakterli məhsulların qiymət dəyişimi nəzərə alınmadan hesablanan orta illik baza inflyasiya 2021-ci ildə 4.2% təşkil etmişdir. İstehlak səbəbində qiyməti artan və azalan məhsul və xidmətlərin sayındakı fərqi dəyişim dinamikasını göstərən diffuziya indeksi¹ də yüksəlmişdir. İstehlak səbətinə daxil olan 519 adda mal və xidmətdən 316-nın və ya 61%-nin qiyməti illik olaraq 4-12% diapazonunda

¹ *İndeks (artan-azalan)/(azalan+dəyişməyən) şəklində hesablanır.*

yüksəlmişdir. Bahalaşan məhsulların 45%-də qiymət artımı 8%-dən aşağı olmuşdur. Səbətə 2.5% məhsul və xidmətin qiymətləri azalmışdır.

İnflyasiya təzyiqlərinin yüksəlməsi bütün məhsul və xidmət alt qrupları üzrə baş vermişdir. Dekabrda ərzaq məhsulları üzrə qiymət indeksi illik əsasda 15.8% yüksəlmişdir ki, bu da ümumi inflyasiyanın təxminən 3/5-nü formalaşdırmışdır. Orta illik ərzaq inflyasiyası 8.1% olmuşdur. Mövsümi amillərin tarixi təhlilləri göstərir ki, son 10 ildə hər ilin may-sentyabr aylarında ərzaq məhsulları üzrə kumulyativ olaraq orta hesabla 3.4% deflyasiya müşahidə olunurdusa, hesabat ilinin müvafiq mövsümündə 2.3% inflyasiya olmuşdur. Ərzaq inflyasiyasına dünya ərzaq qiymətlərinin yüksəlməkdə davam etməsi ciddi təsir göstərmişdir. Xüsusən də kərə və bitki yağlarının, şəkər və süd məhsullarının, eləcə də çörək məmulatlarının bahalaşması dünya ərzaq qiymətlərindən əhəmiyyətli təsirlənmişdir. BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının məlumatına görə 2021-ci ildə dünya ərzaq qiymətləri 23.1%, o cümlədən un məmulatları üzrə 20.7%, süd məhsulları üzrə 17.4%, yağlar üzrə 36%, şəkər üzrə 33.6% yüksəlmişdir.

Qeyri-ərzaq məhsulları üzrə qiymətlər son 1 ildə 7.7% yüksəlmişdir. Qeyri-ərzaq məhsulları arasında ən çox illik bahalaşma yanacaq məhsulları (20%) və inşaat materialları (13.5%) üzrə qeydə alınmışdır.

Xidmətlər son 1 ildə 10% bahalaşmışdır. Xidmətlər üzrə inflyasiyaya dövlət tənzimlənməsi tətbiq edilən qiymətlərin liberallaşdırılmasının təsirləri davam edir. 2021-ci ildə soyuq su təchizatı və kanalizasiya xidməti 2 dəfə, təbii qaz təchizatı xidməti 27% və elektrik enerjisi təchizatı xidməti 12.5% bahalaşmışdır. Bununla yanaşı, qiymətlər hava nəqliyyatı ilə sərnişin daşınması xidmətləri üzrə 30.1%, ictimai iaşə xidmətləri üzrə 12.3%, icarə haqları üzrə 9.7% və tibbi xidmətlər üzrə 7.7% yüksəlmişdir.

İnflyasiya amilləri üzrə təhlil göstərir ki, qiymət artımının birbaşa və dolaylı olaraq yarısından çoxu xarici mənşəli amillərlə bağlıdır. 2021-ci ildə idxal qiymətləri 21%-dən çox artmışdır. İdxal qiymətlərinin yüksəlməsi öz növbəsində dünya əmtəə qiymətlərinin bahalaşması, daşınma-logistika xərclərinin yüksəlməsi, tərəfdaşlarda inflyasiya templərinin son onilliklərin tarixi maksimumuna çatması ilə izah edilir. Dünya Bankının məlumatlarına görə 2021-ci ildə enerji qiymətləri illik əsasda 77%, qeyri-enerji qiymətləri 20% yüksəlmişdir.

2021-ci ildə dünyada COVID-19 əleyhinə kütləvi peyvəndləmənin aparılması, ayrı-ayrı ölkələrdə karantin məhdudiyyətlərinin mərhələli yumşaldılması və iri miqyaslı fiskal-monetar stimül proqramlarının reallaşması şəraitində tələb-təklif uyğunsuzluğunun yaranması dünyanın əksər ölkələrində presedenti olmayan inflyasiya təzyiqlərinin artmasına səbəb olmuşdur. Ötən il ölkənin əsas ticarət tərəfdaşlarında inflyasiya qəbul edilmiş hədəfləri əhəmiyyətli üstələmişdir. 2021-ci ildə illik inflyasiya hədəflə müqayisədə ABŞ-da 2.4 dəfə, Avrozonada 2.6 dəfə, Rusiyada 2.1 dəfə, Qazaxıstanda 1.7 dəfə, Belarusda 2 dəfə, Ukraynada 2 dəfə, Gürcüstanda 4.6 dəfə, Türkiyədə isə 7.2 dəfə yüksək olmuşdur.

Quru yüklərin daşınma xərcləri indeksi olan "Baltik Dry Index" 2008-ci ildən bəri artaraq 2021-ci ilin sentyabrında ən yüksək səviyyəyə çatmış, ilin son rübündə isə indeks bir qədər azalsa da, pandemiya əvvəlki səviyyədən yüksək olaraq qalır. Ümumilikdə quru yüklərin daşınma xərcləri 2021-ci ildə təxminən 60% yüksəlmişdir. (İlin bəzi aylarında illik artım 4 dəfəyədək olmuşdur.)

Pandemiyanın davam etməsi və dövlət tənzimlənməsi tətbiq edilən qiymətlərin liberallaşdırılmasının təsirlərinin davam etməsi şəraitində ölkə daxilində istehsalçı qiymətlərinin yüksəlməsi də inflyasiyanın xərc amillərini fəallaşdırır. Son 1 ildə kənd

təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymətləri 17%, nəqliyyat xidmətlərinin qiymət indeksi 5.8% artmışdır.

Qiymətləndirmələrə görə dövlət tərəfindən tənzimlənən qiymətlərin cari ildə illik inflyasiyaya birbaşa və dolaylı təsirləri 20%-i üstələyir. Dövlət tərəfindən tənzimlənən qiymətlərin inflyasiyaya artıçı təsiri əsasən xidmətlər üzrə tariflərin artırılması ilə bağlıdır. Tənzimlənən qiymət və tariflərin təsirlərinin qalıcı olması onların 2022-ci ildə də qiymətlərə artırıcı təsir potensialını saxlayır.

Ötən il məcmu tələbin bərpası artan xərclərin qiymətlərə transformasiyasına şərait yaratmışdır. 2021-ci ildə pərakəndə ticarət dövriyyəsi 3.2% artmışdır. Dövlət büdcəsinin cari xərclərinin 4.6% artması məcmu tələbi dəstəkləmişdir.

Ötən il profisitli tədiyə balansı və qəbul edilmiş makroiqtisadi çərçivə, habelə formalaşdırılan monetar şərait valyuta bazarında tarazlığı dəstəkləmişdir. Nominal effektiv məzənnənin möhkəmlənməsi yüksək idxal inflyasiyasının bir qismini neytrallaşdırmışdır. 2021-ci ildə manatın qeyri-neft sektoru üzrə nominal effektiv məzənnəsi 12.1% bahalaşmışdır. Bu bahalaşmanın 2022-ci ildə də qiymətlərə azaldıcı təsir edəcəyi gözlənilir. Manatın ABŞ dollarına nəzərən ikitərəfli məzənnəsinin valyuta bazarında təklif kanallarının genişlənməsi şəraitində formalaşması da xarici inflyasiyanın neytrallaşmasında və inflyasiya gözləntilərinin tənzimlənməsində mühüm rol oynamışdır. Milli valyutada yığımların cəlbediciliyinin qorunması və depozitlərin kreditlərlə müqayisədə daha yüksək temple artması da məcmu tələb vasitəsilə inflyasiyaya azaldıcı təsir etmişdir.

İnflyasiyanın faktiki dinamikası inflyasiya gözləntilərini müəyyənləşdirən əsas amil olmuşdur. Son 12 ayda inflyasiya gözləntiləri real sektorun bütün monitoring olunan alt-sektorlarında artım meyilli olmuşdur. Dekabrda aparılan sorğulara görə ev təsərrüfatlarının 82%-i inflyasiya gözləyir, o cümlədən 29%-i inflyasiya tempinin daha da yüksələcəyini düşünür.

1.2. Ödəniş sistemlərinin təşkili və fəaliyyətinin təmin edilməsi

Ödəniş sistemlərinin sabit və etibarlı fəaliyyətinin təmin edilməsi Mərkəzi Bankın fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərindən biri olmuşdur. Milli ödəniş sisteminin Mərkəzi Bank tərəfindən yaradılan və idarə edilən əsas komponentlərinin davamlı və təhlükəsiz fəaliyyəti 2021-ci il ərzində təmin edilmişdir. Qlobal rəqəmsallaşma nəticəsində kibertəhdidlərin artdığı bir dövrdə sistemlərin kiberhücumlara qarşı davamlılığının artırılması diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

Hesabat dövrü ərzində Milli Ödəniş Sisteminin imkanlarından biznes və əhali arasında aktiv istifadəsinə xüsusi önəm verilmişdir. Sisteminin əsas komponentləri olan Real vaxt rejimində banklararası hesablaşmalar sistemi (AZIPS) və Xırda ödənişlər üzrə hesablaşma klirinq sistemi (XÖHKS) vasitəsilə həyata keçirilən ödənişlərin ümumi həcmi 217.7 mlrd. manat (ÜDM-in 2.3 misli), ödənişlərin sayı isə 70.8 mln. ədəd olmuşdur. Bank köçürmələrinin sayı və həcmində 2020-ci illə müqayisədə müvafiq olaraq 18% və 9% artım müşahidə edilmişdir.

Büdcə və kütləvi xidmətlər üzrə ödənişlərin mərkəzləşdirilmiş qaydada toplanması üçün yaradılmış Hökumət ödəniş portalının (HÖP) imkanlarının genişləndirilməsi hesabat dövründə davam etdirilmişdir. Hazırda bu infrastruktura 11 mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı, 3 dövlət agentliyi, 4 kommunal xidməti müəssisəsi, 5 stasionar və mobil rabitə operatoru, 116 məhkəmə orqanı, 19 sığorta şirkəti, 1438 bələdiyyə orqanı, 109 ali və orta ixtisas təhsil

müəssisəsi və digər sosial əhəmiyyətli qurumlar inteqrasiya olunmuşdur. HÖP-ə inteqrasiya olunmuş qurumlar üzrə 900-dən çox xidmət üzrə ödənişlərin toplanması təmin olunur. Bu xidmətlər üzrə ödənişlər 26 bank və "Azərpoçt" MMC-nin 2500-dən çox filial və şöbələrində, 4000-ə yaxın ödəniş terminalında nağd və nağdsız formada aparıla bilər. HÖP üzərindən 2021-ci il ərzində həyata keçirilən əməliyyatların ümumi həcmi 4.1 mlrd. manat təşkil etmişdir. Bu əməliyyatların 58%-i nağdsız formada aparılmışdır. Əməliyyatların ümumi həcmi 2020-ci illə müqayisədə 25.8%, o cümlədən nağdsız əməliyyatların həcmi 35.2% artmışdır.

2021-ci il ərzində kart infrastrukturunun inkişafında da müsbət tendensiya davam etmişdir. Ölkənin kart şəbəkəsinin fəaliyyətinin beynəlxalq kart təşkilatlarından asılılığının azaldılması, kart ödənişlərində effektivliyin artırılması məqsədilə yaradılmış Banklararası kart mərkəzi üzərindən 92 milyon kart əməliyyatı aparılmış, həmçinin milli valyutada həyata keçirilmiş əməliyyatların həcmi 4.7 mlrd. manat, xarici valyutada isə 19.1 mln. ABŞ dolları və 5.3 mln. avro təşkil etmişdir. Banklar tərəfindən təqdim edilən kart məhsullarının çeşidi və keyfiyyəti yüksəldilmişdir.

Nağdsız ödənişlərin inkişafı istiqamətində görülən işlərin nəticəsi olaraq, 2021-ci il ərzində inkişaf tempi əvvəlki illərlə müqayisədə daha yüksək olmuşdur. 01.01.2022-ci il tarixinə dövrüyyədə olan ödəniş kartlarının sayı 11.5 mln. ədəd, bankomatların sayı 2970 ədəd, POS-terminalların sayı isə 61179 ədəd təşkil etmişdir. 2021-ci il ərzində ölkə daxilində ödəniş kartları ilə aparılmış əməliyyatların ümumi həcmi 2020-ci il ilə müqayisədə 28.2% artaraq 36.1 mlrd. manata çatmışdır. Ödəniş kartları ilə ölkə daxilində aparılmış nağdsız əməliyyatların həcmi isə 79.6% artaraq 11.5 mlrd. manat təşkil etmişdir. Ölkədə elektron ticarət vasitəsilə aparılan əməliyyatların sayı 2020-ci il ilə müqayisədə 57.5% artaraq 110 mln. ədəd, həcmi isə 81% artaraq 7.5 mlrd. manat olmuşdur. Hesabat dövründə dövrüyyədə olan təmassız ödəniş kartlarının sayı 2020-ci illə müqayisədə 2 dəfə artaraq 7.5 mln. ədəd, təmassız ödənişləri qəbul edən POS-terminalların sayı isə 28.5% artaraq 44 min ədəd olmuşdur. Təmassız ödənişlərin sayı və həcmi isə 2020-ci ilin göstəricilərini müvafiq olaraq 3.8 və 5.2 dəfə üstələmişdir.

Müasir dövrün əsas çağırışlarından olan elektron bankçılıq xidmətləri üzrə statistik göstəricilərdə ciddi irəliləyişlər nəzərə çarpmışdır. 2021-ci il ərzində elektron bankçılıq vasitəsilə cari hesablardan aparılmış köçürmələrin ümumi sayı 58.2 mln. ədəd, həcmi isə 162.9 mlrd. manat təşkil etmişdir. 2020-ci il ilə müqayisədə köçürmələrin sayı 37%, həcmi isə 70% artmışdır.

Hesabat ili ərzində 24/7 rejimində fəaliyyət göstərən Ani ödənişlər sisteminin (AÖS) əhatə dairəsi və funksionallıqları genişləndirilmiş, kiçik təsərrüfat subyektlərində nağdsız ödənişlərin qəbuluna imkan verən QR kod kimi ucuz ödəniş üsulları yaradılmışdır. Eyni zamanda, ölkə ərazisində vahid QR kod standartının tətbiqi məqsədilə "Azərbaycan Respublikası ərazisində ödənişlər zamanı QR koddan istifadəyə dair metodoloji rəhbərlik" hazırlanaraq təsdiq edilmişdir. Fiziki və hüquqi şəxslər, habelə dövlət orqanları arasında hesablaşmaların bank hesabları üzərindən sadələşdirilmiş identifikatorlar vasitəsilə (FİN, VÖEN, mobil nömrə, e-poçt) aparılmasına imkan verən AÖS-ə hesabat dövrünün sonuna 21 bank, "Azərpoçt" MMC və Maliyyə Nazirliyinin Dövlət Xəzinedarlığı Agentliyi inteqrasiya olunmuşdur. 2021-ci il ərzində AÖS vasitəsilə həyata keçirilmiş əməliyyatların sayı 116 min ədəd, həcmi isə 281 mln. manat təşkil etmişdir.

Elektron maliyyə-bank xidmətlərinə elçətanlığın artırılması məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən istismara verilmiş Rəqəmsal identifikasiya sisteminin (RİS) əhatə dairəsinin

genişləndirilməsi istiqamətində fəaliyyət 2021-ci ildə də davam etdirilmişdir. RİS platformasında üzün tanınması texnologiyası tətbiq edilmiş və bu istiqamətdə həm yerli, həm də beynəlxalq bazalarla inteqrasiya təmin olunmuşdur. RİS vasitəsilə ölkəyə gəlmədən e-rezidentlər üçün məsafədən bank hesablarının açılması imkanı yaradılmışdır. Hesabat dövrünün sonuna 20 bank RİS platformasına inteqrasiya olunmuşdur. İstismara verildiyi tarixdən etibarən sistem vasitəsilə hüquqi və fiziki şəxslərə 1600-dən çox bank hesabı məsafədən açılmış, habelə istifadəçilər tərəfindən 280-dən çox ödəniş kartı əldə edilmişdir.

Hesabat dövründə ölkənin maliyyə sisteminin ISO20022 beynəlxalq standartına keçidi üzrə təsdiq edilmiş tədbirlər planına uyğun olaraq işlərin icrası həyata keçirilmişdir. MÖS infrastrukturunda ISO20022 beynəlxalq standartının tətbiqi ödəniş sistemləri iştirakçıları arasında mübadilə üzrə vahid məlumat formatlarının yaradılması, ödəniş əməliyyatlarında risklərin minimallaşdırılması, avtomatlaşmaya sərf olunan resursların (maliyyə, zaman, insan) azaldılması, həmçinin geniş hesabatlıq funksionallıqlarının formalaşdırılmasına imkan verəcəkdir.

Mərkəzi Bank rəqəmsal ödənişlərin əhatəliliyinin artırılması məqsədilə beynəlxalq təşkilatlar ilə qurulmuş əməkdaşlıq münasibətlərinin genişləndirilməsini hesabat dövründə də diqqət mərkəzində saxlamışdır. İnnovativ ödəniş həllərinin ölkəyə gətirilməsi məqsədilə 2021-ci ildə “Visa” və “MasterCard” beynəlxalq kart təşkilatları ilə növbəti strateji dövr üçün əməkdaşlıq müqavilələri imzalanmış və icrası 2021-ci ildə nəzərdə tutulan tədbirlər üzrə birgə fəaliyyət təşkil olunmuşdur. Bu istiqamətdə həyata keçirilmiş tədbirlər çərçivəsində Mərkəzi Bankın təşəbbüsü, bank sektoru və beynəlxalq kart təşkilatlarının dəstəyi ilə ölkədə təmassız ödəniş həllərinin çeşidinin artırılması və innovativ texnologiyaların tətbiqi məqsədilə “Apple Pay” ödəniş həlli 02 noyabr 2021-ci il tarixində Azərbaycanda uğurla aktivləşdirilmişdir.

Hesabat ilində ölkə ərazisində POS-terminallardan istifadə ilə bağlı mövcud problemlərin araşdırılması və aradan qaldırılması məqsədilə Mərkəzi Bank və İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti ilə birgə əməkdaşlıq çərçivəsində işçi qrupu yaradılmış və 2021-ci il üzrə fəaliyyət planı təsdiq olunmuş və icrası həyata keçirilmişdir.

Hesabat ilində nağdsız ödənişlər üzrə maarifləndirmə, təbliğat və təşviqat məsələləri də diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. Mərkəzi Bank tərəfindən rəqəmsal ödənişlərdən istifadənin təşviqi və əhalidə nağdsız ödəniş vərdişlərinin formalaşdırılması istiqamətində beynəlxalq kart təşkilatları və aidiyyəti qurumlar ilə birlikdə çoxsaylı stimullaşdırıcı və maarifləndirici tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Nağdsız ödənişlərin inkişafına mane olan problemləri aradan qaldırmaq, yaşayış yerindən asılı olmayaraq ölkənin istənilən ərazisində əhali və biznesin ucuz və əlverişli maliyyə xidmətlərinə çıxış imkanlarını artırmaq və növbəti strateji dövr ərzində rəqəmsal ödəniş göstəriciləri üzrə müsbət trendi qoruyub saxlamaq məqsədilə “Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının 2021-2023-cü illər üçün rəqəmsal ödəniş strategiyası” hazırlanmış və nəzərdə tutulan tədbirlərin icrasına başlanılmışdır. Qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında hazırlanan, ölkədə rəqabətli, innovativ və əlçatan ödəniş ekosisteminin formalaşdırılmasına hədəflənən Strategiya 5 əsas istiqamət üzrə 54 tədbirin həyata keçirilməsini özündə ehtiva edir.

2. Funksiyaların həyata keçirilməsi

Mərkəzi Bank qanunvericiliyə müvafiq olaraq dövlətin pul və valyuta siyasətini müəyyən etmək və həyata keçirmək, nağd pul dövriyyəsinə təşkil etmək, manatın xarici valyutalara nisbətə rəsmi məzənnəsini mütəmadi müəyyən və elan etmək, valyuta tənzimini və nəzarətini həyata keçirmək, hesabat tədiyə balansını tərtib etmək və ölkənin proqnoz tədiyə balansının hazırlanmasında iştirak etmək, sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarını saxlamaq və idarə etmək, ölkənin icmal (dövlət və qeyri-dövlət) xarici borc statistikasını və beynəlxalq investisiya balansını tərtib etmək və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 noyabr 2019-cu il tarixli 1616 nömrəli Sərəncamına müvafiq olaraq digər funksiyaların həyata keçirilməsini təmin etmək istiqamətində zəruri işlər görmüşdür.

2.1. Dövlətin pul və valyuta siyasətinin müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsi

2021-ci ildə Mərkəzi Bankın pul siyasəti tərəfdaş ölkələrdə inflyasiya proseslərinin sürətləndiyi və ölkə iqtisadiyyatında əsasən inflyasiya idxalına əsaslanan presedenti olmayan inflyasiya təzyiqlərinin artdığı şəraitdə həyata keçirilmişdir. Bu dövrdə iqtisadi artım baxımından xarici sektor göstəricilərində müsbət dinamika müşahidə edilmiş, iqtisadi artım gözlənilmədiyindən yüksək olmuşdur. 2021-ci ildə ümumilikdə, pul siyasəti qərarları monetar amillər vasitəsilə əsasən qeyri-monetar amillərə əsaslanan inflyasiyaya azaldıcı təsirləri gücləndirməyə xidmət etmişdir. Mərkəzi Bank monetar siyasətin inflyasiyaya azaldıcı təsirlərini həm pulun kəmiyyəti, həm də dəyəri vasitəsilə gücləndirməyə çalışmışdır.

Adekvat monetar şəraitin formalaşması valyuta bazarında tarazlığı dəstəkləmişdir ki, bu da qiymətlər sabitliyinin əsas lövbərini gücləndirmiş, xarici mənşəli inflyasiyanın əhəmiyyətli dərəcədə neytrallaşdırılmasına imkan vermişdir.

Ümumilikdə, pul siyasəti qərarları qiymətlər sabitliyi və iqtisadi fəallıq arasında optimal balansın təmin olunmasını dəstəkləmişdir. İqtisadi artımın bərpasına dəstək məqsədilə uçot dərəcəsi 2018-ci ilin əvvəlindən 2020-ci ilin dekabr ayına kimi 16 mərhələdə azaldılaraq 15%-dən 6.25%-ə endirilmişdir. Lakin 2021-ci ilin birinci yarısında başlıca olaraq xarici mühitdə baş verən proseslərə cavab olaraq uçot dərəcəsinin dəyişdirilməsi istiqamətində fasilə götürülmüş, ilin ikinci yarısından başlayaraq isə inflyasiya proseslərinin sürətlənməsinə cavab olaraq sentyabr, oktyabr və dekabr aylarında uçot dərəcəsi 3 dəfə ardıcıl yüksəldilərək 7.25%-ə çatdırılmışdır. Mərkəzi Bank faiz dərəcələri ilə bağlı qərarları öncədən elan edilmiş qrafik üzrə və müvafiq analitik şərhərlə ictimaiyyətə açıqlanmışdır.

Hesabat dövründə faizlər pul bazarının müxtəlif seqmentlərində fərqli istiqamətlərdə dəyişmişdir. İl ərzində dövlət qiymətli kağızlarının gəlirliyi və banklararası bazarda faiz dərəcələri əsasən azalma meyilli olmuşdur. Ümumilikdə, dövlət qiymətli kağızlarının gəlirliyi müddətindən asılı olaraq 2-5 faiz bəndi civarında azalaraq ilin sonuna 4-7% intervalında formalaşmışdır. Yalnız son aylarda bu faizlərdə müəyyən artım müşahidə olunmuşdur. Kredit və depozitlər üzrə nominal faizlərdə əhəmiyyətli dəyişiklik müşahidə edilməmişdir. 2021-ci ilin dekabrında manatla yeni kreditlər üzrə orta faiz 16.4%, yeni cəlb edilmiş əmanət və depozitlər üzrə orta faiz 9.1% olmuşdur. İnflyasiyanın yüksəlməsi real faizlərin azalması ilə müşayiət olunur.

2021-ci ildə pul təklifinin iqtisadiyyatın tələbatına uyğun artması diqqətdə saxlanılmışdır. 11 ayda dövlət büdcəsinin profisitli olması pul bazasına azaldıcı təsir etmişdir. İlin sonunda dövlət büdcəsindən xərcləmələrin əhəmiyyətli fəallaşması və bu məqsədlə vahid

xəzinə hesabından da istifadə edilməsi pul təklifinin artım tempinin yüksəlməsi ilə müşayiət olunmuşdur. Manatla pul bazası 2021-ci il ərzində 32.2%, sistem əhəmiyyətli banklarla aparılan müddətli depozit əməliyyatları nəzərə alınmadan isə 14.8% artmışdır.

Manatla geniş pul kütləsinin artımı 2021-ci ildə 17.6% olmuşdur. Hesablaşmalarda rəqəmsallaşmanın genişlənməsi şəraitində nağd pulun geniş pul kütləsində payı 7.3 faiz bəndi azalmışdır.

İqtisadiyyatda likvidliyin effektiv idarə olunması məqsədilə Mərkəzi Bank müxtəlif bazar əməliyyatları alətlərindən il ərzində adekvat istifadə etmişdir. Bank sistemində izafi likvidliyin mövcudluğu şəraitində Mərkəzi Bankın sterilizasiya alətlərinə tələb bütün aylar üzrə yüksək olaraq qalmışdır. 2021-ci il ərzində Mərkəzi Bank 38 not hərracı keçirmişdir. Bu hərracların 3-də uzunmüddətli (84 günlük, 168 günlük, 252 günlük) notlar, digər 35-də isə 28 günlük notlar yerləşdirilmişdir. Ümumilikdə, ilin sonuna notlar vasitəsilə sterilizasiya olunmuş vəsaitin toplam qalığı 200 mln. manat təşkil etmişdir. Notların yerləşdirilməsi üzrə hərraclarda tələbin təklifi üstələməsi nəticəsində bu alətlər üzrə gəlirlilik faiz dəhlizinin aşağı həddinə yaxın səviyyədə qərarlaşmışdır. Mərkəzi Bankın emissiya etdiyi notlar REPO bazarında təminat qismində istifadə olunmaqla banklararası bazarın aktivləşməsinə müsbət təsir etmişdir.

Rəqəmsal alətlərdən daha geniş istifadə etməklə şəffaflıq və hesabatlığın gücləndirilməsi prinsipləri əsasında pul siyasətinin effektiv kommunikasiyası il ərzində diqqətdə saxlanılmışdır. 2021-ci ildə öncədən ictimaiyyətə açıqlanmış qrafikə uyğun olaraq Mərkəzi Bankın siyasət qərarlarına dair press-revizləri müvafiq analitik şərhələrlə dərc edilmiş, müntəzəm mətbuat konfransları keçirilmişdir. Pul siyasəti icmal rüblük əsasda ictimaiyyətə açıqlanmışdır. Mərkəzi Bankın fəaliyyəti rəsmi internet sahifəsi, habelə Yutub kanalı, Tviter, İnstaqram və Feysbuk sosial şəbəkələri vasitəsilə mütəmadi işıqlandırılmışdır. Mərkəzi Bankın ortamüddətli dövrə yeni kommunikasiya strategiyası qəbul edilmişdir.

2.2. Nağd pul dövriyyəsinin təşkil edilməsi, pul nişanlarının tədavülə buraxılması və tədavüldən çıxarılması

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 19-cu maddəsinin II hissəsinə və "Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq Mərkəzi Bank tərəfindən 2021-ci il ərzində ölkə iqtisadiyyatının nağd pula tələbatının tam həcmdə, adekvat strukturda və vaxtında ödənilməsi, kağız və metal pul nişanları üzrə zəruri ehtiyatların formalaşdırılması təmin edilmişdir.

Hesabat dövründə Mərkəzi Banka dövriyyədən 7 mlrd. manat və ya 448.6 mln. ədəd pul nişanı mədaxil olunmuş, 7.4 mlrd. manat və ya 474.6 mln. ədəd pul nişanı isə məxaric olunmuşdur. Tədavüldə nağd pul kütləsi 4% (470 mln. manat) artaraq ilin sonuna 12.3 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Mərkəzi Bank beynəlxalq təcrübəni nəzərə alaraq pul nişanları sahəsində ən son innovasiyaların, nano və mikro texnologiyaların tətbiqi ilə milli pul nişanlarımızın mövcud konsepsiya çərçivəsində yenilənməsi proseslərinə başlamış, bu çərçivədə 2021-ci ilin əvvəlindən yenilənmiş 1, 5 və 50 manatlıq və 20 qəpiklik pul nişanları tədavülə buraxılmış və "Qarabağ" mövzusunda həsr olunan yenilənmiş 20 manatlıq pul nişanının isə 10.02.2022-ci il tarixindən tədavülə buraxılacağı Mərkəzi Bank tərəfindən elan edilmişdir.

Qeyd edək ki, yenilənmiş 50 manatlıq Böyük Britaniyanın "Beynəlxalq Holoqram İstehsalçıları Assosiasiyası" tərəfindən 2021-ci ildə təşkil edilmiş beynəlxalq konfransda "İlin

mütərəqqi dizayna malik ən təhlükəsiz banknotu” nominasiyası üzrə xüsusi mükafata layiq görülmüş, ABŞ-ın “Beynəlxalq Pul Nişanları Assosiasiyası” tərəfindən təşkil edilmiş “2022-ci ilin ən mükəmməl yeni pul nişanı” nominasiyası üzrə müsabiqədə isə finalçılar sırasına seçilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin Ali Baş Komandanı, möhtərəm Prezident cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında müzəffər ordumuzun Qarabağın azadlığı uğrunda zəfərlə başa vurduğu Vətən Müharibəsinin əbədləşdirilməsi məqsədilə “Zəfər” xatirə banknotunun və monetalarının, eləcə də düşmən tapdağından azad edilmiş şəhər və rayonlarımıza həsr olunmuş - “Şuşa”, “Cəbrayıl”, “Qubadlı”, “Ağdam”, “Zəngilan”, “Füzuli”, “Laçın”, “Kəlbəcər”, “Xocavənd” və “Suqovuşan” mövzularında xatirə monetalarının tədavülə buraxılması təmin edilmişdir. Bu pul nişanlarının kütləvi informasiya vasitələrində geniş işıqlandırılması və müvafiq dövlət orqanlarının və kommertiya banklarının iştirakı ilə təqdimatı keçirilmişdir.

Dövriyyədə olan milli pul nişanlarının keyfiyyətinin artırılması məqsədilə elan edilmiş “tədavüldə təmiz pul siyasəti” davam etdirilmiş, dövr ərzində 10.5 mlrd. manat məbləğində pul nişanları avtomatlaşdırılmış sistemlərdə emal olunaraq yararlı pul nişanları təkrar tədavülə buraxılmış, 2.7 mlrd. manat yararsız pul nişanları isə tədavüldən çıxarılmışdır.

Hesabat dövrü ərzində pul nişanlarının saxtalaşdırılmasına qarşı mübarizənin effektiv təşkili diqqət mərkəzində saxlanılmış, il ərzində 358 ədəd (28 min manat) saxta pul nişanı aşkarlanaraq tədavüldən çıxarılmış və hüquq mühafizə orqanlarına təqdim edilmişdir. Mərkəzi Bank tərəfindən tədavüldən aşkar edilmiş və ekspertizası başa çatmış saxta pul nişanları ilə bağlı 2021-ci ildə Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 204-cü (saxta pul və qiymətli kağızlar hazırlama, əldə etmə və ya satma) maddəsi ilə 6 cinayət işi açılaraq istintaqı aparılmışdır.

Əhalidə olan yararsız pul nişanlarının ekspertizaya qəbul edilməsi və dəyişdirilməsi məqsədilə Mərkəzi Bank tərəfindən Bakı şəhərində yeni “Nağd pul ofisi” yaradılmışdır. Bütövlükdə dövr ərzində Mərkəzi Bankın nağd pul ofisləri vasitəsilə əhalidən 8 mln. manat (138 min ədəd) pul nişanının qəbul edilərək dəyişdirilməsi, eləcə də “səyyar kassa” xidməti vasitəsilə 4.3 mln. manat (20.7 mln. ədəd) metal pul nişanlarının iri ticarət müəssisələrinə çatdırılması təmin edilmişdir.

2021-ci ildə Mərkəzi Bankın rəsmi internet səhifəsində “Milli pul nişanları” bölməsində milli pul nişanlarına dair məlumatların, maarifləndirici materialların yerləşdirilməsi təmin edilmişdir. Saxtakarlığa qarşı mübarizə çərçivəsində il ərzində Mərkəzi Bankın, kommertiya banklarının, eləcə də elm və təhsil ocaqlarının əməkdaşları və tələbə heyətinin iştirakı ilə seminar və vebinarlar təşkil olunmuşdur.

2.3. Manatın xarici valyutalara nisbətdə rəsmi məzənnəsinin mütəmadi müəyyən edilməsi və elan edilməsi

2021-ci ildə manatın xarici valyutalara nəzərən məzənnəsi valyuta bazarında tələb-təklif nisbətinə uyğun olaraq formalaşmışdır. Tədiyə balansının profisitli olması, qəbul edilmiş makroiqtisadi çərçivə və adekvat monetar şəraitin mövcudluğu məzənnə sabitliyini dəstəkləmişdir ki, bu da inflyasiya idxalına və inflyasiya gözləntilərinə azaldıcı təsir göstərmişdir.

2021-ci ildə valyuta bazarında tarazlıq qorunmuşdur ki, bu da xarici inflyasiyanın neytrallaşmasında həlledici rola malik məzənnə sabitliyini təmin etmişdir. Adekvat monetar şəraitlə yanaşı, profisitli tədiyə balansı və neftin dünya qiymətinin yüksəlməkdə davam

etməsi nəticəsində gözləntilərin yaxşılaşması valyuta bazarına əlavə sabitləşdirici təsir göstərmişdir.

Hesabat dövründə valyuta bazarında əməliyyatların həcmnin artımı müşahidə edilmişdir ki, bu da əsasən pandemiya ilə bağlı məhdudiyətlərin azaldılması şəraitində xarici iqtisadi əlaqələrin, xüsusən də xarici ticarətin həcmnin genişlənməsi ilə bağlıdır. 2021-ci ildə nağdsız valyuta bazarında aparılmış əməliyyatların həcmi ötən ilə nəzərən 7.4% artaraq 27.8 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində², nağd xarici valyutanın alqı-satqısı üzrə əməliyyatların həcmi isə 21.5% azalaraq 4 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində olmuşdur. Nağdsız valyuta əməliyyatlarının 86.4%-ni, nağd valyuta əməliyyatlarının isə 85%-ni ABŞ dolları ilə aparılmış əməliyyatlar təşkil etmişdir.

2021-ci ildə Mərkəzi Bankda Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun (ARDNF) valyuta satışlarının həyata keçirilməsi üzrə hərracların təşkili davam etdirilmişdir. İl ərzində Mərkəzi Bankda ümumilikdə 99 valyuta hərracı keçirilmişdir. Dövr ərzində hərraclarda tələbin dinamikası müxtəlif olmuşdur. Xarici mühitdə baş verən proseslərin dolayı təsirləri ilə yaranmış gözləntilər nəticəsində yanvar ayında valyuta bazarında nağd və qeyri-nağd valyutaya tələb artmış, bu da valyuta hərraclarında tələbin nisbətən yüksəlməsinə səbəb olmuşdur. Hərraclarda tələbin tam təmin olunması, gözləntilərin idarə edilməsi məqsədilə ictimaiyyətlə aktiv kommunikasiyanın aparılması, valyuta hərracı mexanizmindən istifadə etmədən bankların xarici valyutaya tələbinin tənzimlənməsi məqsədilə alternativ maliyyə aləti olan çatdırılmayan forvard əməliyyatlarından (NDF) istifadə aktivləşdirilmişdir. Nəticədə fevral ayından başlayaraq tələbin azalması və sabitləşməsi müşahidə olunmuşdur. İlin son aylarında bir sıra qonşu ölkələrin valyutalarının ucuzlaşmasının psixoloji təsirləri və dövlət büdcəsindən xərcləmələrin aktivləşməsi ilə əlaqədar tələbin həcmində müəyyən yüksəlmə müşahidə olunmuşdur ki, artan tələb əvvəlki aylarda ARDNF-in satışlarından formalaşmış qənaət hesabına tam təmin edilmişdir. Ümumilikdə, il ərzində keçirilən valyuta hərraclarının 70%-də təklif tələbi üstələmişdir.

Mərkəzi Bankın valyuta bazarına müdaxiləsi məhdud və alışıönlü olmaqla 245 mln. ABŞ dolları təşkil etmişdir.

2021-ci ildə manatın ABŞ dollarına nəzərən rəsmi məzənnəsi banklararası əqdlər üzrə orta məzənnə ("Bloomberg" platformasında hərraclar və hərracdan kənar əməliyyatlar nəzərə alınmaqla) əsasında müəyyən edilmişdir. İl ərzində manatın ABŞ dollarına qarşı orta günlük rəsmi məzənnəsi 1.7 manat təşkil etmişdir. Banklar tərəfindən müəyyən edilən xarici valyutanın alış-satış məzənnələri rəsmi məzənnəyə yaxın olmuşdur. Belə ki, kommersiya banklarının orta hesabla günlük alış məzənnəsi 1 ABŞ dollarına nəzərən 1.6993 manat, satış məzənnəsi isə 1.7024 manat təşkil etmişdir. Rəsmi məzənnə ilə kommersiya banklarının orta günlük alış məzənnəsi arasında fərq 0.0007 manat və satış məzənnəsi arasında fərq isə 0.0024 manat olmuşdur.

İl ərzində manatın məzənnəsi ticarət tərəfdaşı olan ölkələrin valyutalarına qarşı fərqli istiqamətlərdə dəyişmişdir. Belə ki, manatın məzənnəsi avroya, türk lirəsinə, rus rubluna funt-sterlinqə və yapon yeninə qarşı bahalaşmış, İsveçrə frankına, Ukrayna qrivnasına və gürcü larisinə qarşı ucuzlaşmışdır. İkitərəfli məzənnələrin dinamikası çoxtərəfli məzənnənin dinamikasına da təsir göstərmişdir. Ümumilikdə, 2021-ci ildə qeyri-neft sektoru üzrə nominal

² ABŞ dolları, avro, ingilis funt sterlinqi, rus rublu ilə əməliyyatlar daxil olmaqla

effektiv məzənnənin 12.1% bahalaşması yüksək idxal inflyasiyasının bir qismini neytrallaşdırmışdır.

2.4. Valyuta tənziminin və nəzarətinin həyata keçirilməsi

Mərkəzi Bank valyuta tənzimi funksiyasını “Valyuta tənzimi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq həyata keçirir. Hazırda rezidentlərin və qeyri-rezidentlərin valyuta əməliyyatları qanun və Mərkəzi Bankın aşağıdakı normativ xarakterli aktları ilə tənzimlənir: Mərkəzi Bankın İdarə Heyəti tərəfindən 28 noyabr 2016-cı il tarixində təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının rezidentlərinin xarici valyutada, habelə qeyri-rezidentlərin milli və xarici valyuta əməliyyatlarının aparılması Qaydaları”; Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 03 mart 2016-cı il tarixli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Rezidentlər və qeyri-rezidentlər tərəfindən xarici valyutanın Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi və Azərbaycan Respublikasından çıxarılması Qaydaları”; Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 29 dekabr 2015-ci il tarixli 44/1 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Mübadilə şöbələrinin təşkil və mübadilə əməliyyatlarının aparılması Qaydaları”; Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının 21 dekabr 2017-ci il tarixli 47/1 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Valyuta mübadiləsi fəaliyyətinə lisenziya almış şəxslər tərəfindən valyuta mübadiləsi əməliyyatlarının aparılması Qaydası”.

Ölkədə tətbiq olunan valyuta rejimi maliyyə sabitliyinin təmin edilməsinə yönəlmiş kompleks tədbirlər çərçivəsində valyuta bazarının sabitləşdirilməsi məqsədinə və ölkənin tədiyə balansının tarazlaşmasına xidmət etmişdir.

Bununla yanaşı valyuta nəzarətinin effektivliyini artırmaq, valyuta vəsaitlərinin ölkədən qanunsuz çıxarılmasının qarşısını almaq məqsədilə valyuta agentlərinin (bankların) rezident və qeyri-rezidentlərin valyuta əməliyyatlarına monitorinqin və nəzarətin gücləndirilməsi, habelə şübhəli əməliyyatlara yol verilməməsi üçün məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Təhlillər göstərmişdir ki, tətbiq olunan valyuta rejimi 2021-ci ildə də ölkəyə xarici valyutanın mədaxili və ölkədən məxarici arasında nisbətini optimallaşdırmağa müsbət rol oynamışdır. Bu zaman “Xarici investisiyanın qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və ölkənin tərəfdar olduğu investisiyaların qarşılıqlı təşviqi və qorunması haqqında beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq xarici investisiyaların repatriasiyası, xarici investorların ölkəmizdə əldə etdikləri gəlirlərin və digər ödənişlərin xaricə köçürülməsi ilə bağlı sərbəst valyuta rejimi təmin olunur.

Milli valyutanın (manatın) ölkəyə gətirilməsi və ölkədən çıxarılması “Valyuta tənzimi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2-ci maddəsinin 3-cü hissəsinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2018-ci il 10 oktyabr tarixli 434 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Rezidentlər və qeyri-rezidentlər tərəfindən milli valyutanın nağd şəkildə və milli valyutada ifadə olunmuş qiymətli kağızların Azərbaycan Respublikasından çıxarılması və Azərbaycan Respublikasına gətirilməsi zamanı bəyan edilməsi Qaydası” ilə tənzimlənir. Qaydaya əsasən milli valyuta, o cümlədən yubiley və xatirə pul nişanları ölkədən məhdudiyət qoyulmadan gömrük orqanında bəyan etmək şərtləri ilə çıxarıla bilər. Bu bir tərəfdən, iqtisadi cəhətdən manatın dayanıqlığına və onun regional ticarət dövriyyəsində istifadə olunmasına şərait yaradır, eyni zamanda müstəqil Azərbaycan dövlətinin müxtəlif tarixi hadisələrinə, görkəmli şəxsiyyətlərinə, keçirilən beynəlxalq tədbirlərə həsr olunmuş

yubiley və xatirə pul nişanlarının ölkədən kənarada ölkənin təbliğ olunmasına, qədim tarixi və görkəmli şəxsləri haqqında məlumatların yayılmasına xidmət edir.

2.5. Mərkəzi Bankın sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarının saxlanması və idarə edilməsi

2021-ci ildə Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları qlobal maliyyə bazarlarında müşahidə olunan yüksək dəyişkənlik və aşağı gəlirlilik mühiti ilə səciyyələnən mürəkkəb bir şəraitdə idarə edilmişdir. Qlobal iqtisadi artımın sürətlənməsi və təklif zəncirindəki qırılmalar nəticəsində inflyasiya templərinin artması fonunda aparıcı inkişaf etmiş ölkələrdə pul siyasətinin sərtləşdiriləcəyi ilə bağlı gözləntilər maliyyə bazarlarında dalğalanmalara səbəb olmuş, sabit gəlirli və aşağı riskli maliyyə alətləri üçün əlverişsiz mühit yaratmışdır. Bununla belə, hesabat ili ərzində Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatlarının təhlükəsiz və likvid şəkildə qorunub saxlanması təmin edilmiş, ehtiyatların artımına nail olunmuşdur.

Valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsi baxımından 2021-ci il mərkəzi banklar üçün mürəkkəb dövr olmuşdur. Belə ki, qlobal maliyyə bazarlarında ABŞ dolları, avro və İngiltərə funt sterlinqi üzrə sabit gəlirli və aşağı riskli xarici qiymətli kağızlar üzrə indekslərin demək olar ki, bütün seqmentləri üzrə mənfi gəlirlilik müşahidə edilmişdir. Buna səbəb ilin əvvəlində sifıra yaxın və ya mənfi səviyyələrdə olan bazar faiz dərəcələrinin inflyasiya gözləntiləri fonunda ilin əvvəlinə nəzərən kəskin artmasıdır. Bununla belə, Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsində müddəti 1 ildən aşağı olan pul bazarı alətlərinə üstünlük verilməsi və xarici maliyyə bazarlarındakı vəziyyətdən asılı olaraq atılan taktiki addımlar illik müsbət faiz gəlirliliyinin əldə edilməsinə və müvafiq bençmarklarla müqayisədə nisbi gəlirliliyin yüksək olmasına imkan vermişdir. Hesabat ili ərzində valyuta aktivlərinin idarə edilməsindən 7.2 mln. ABŞ dolları məbləğində gəlir əldə edilmişdir.

Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatlarının qəbul edilmiş mövcud strateji struktur çərçivəsində konservativ idarə edilməsi 2021-ci ildə də davam etdirilmişdir. İl ərzində valyuta ehtiyatları bilavasitə Mərkəzi Bankın pul siyasətinin dəstəklənməsinə xidmət edən əməliyyat tranşı və gəlirin artırılması məqsədilə saxlanılan investisiya tranşına bölünməklə idarə edilmişdir. Investisiya tranşının tərkibində xroniki mənfi faiz dərəcələri ilə səciyyələnən avronun xüsusi çəkisinin son illərdə əhəmiyyətli azaldılmasının həm idarəetmənin nəticələrinə, həm də ABŞ dollarına qarşı məzənnə itkisinin azaldılmasına müsbət təsirləri olmuşdur. Bütövlükdə hesabat dövrünün sonuna rəsmi valyuta ehtiyatlarının 82%-ni ABŞ dolları, 7%-ni avro, 1%-ni İngiltərə funt sterlinqi və 10%-ni isə SDR (Beynəlxalq Valyuta Fondunun (BVF) xüsusi borclanma hüquqları) təşkil etmişdir.

Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsinin səmərəliliyinin və effektivliyinin artırılması istiqamətində alət və coğrafi şaxələnmənin genişləndirilməsi və beynəlxalq indeks tipli bençmarkların tətbiqi davam etdirilmişdir. Bu məqsədlə Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları xarici ölkələrin likvid və yüksək kredit reytingli dövlət, kvazi-dövlət və korporativ borc öhdəliklərinə investisiya edilməklə idarə edilmişdir.

2021-ci ildə Mərkəzi Bank valyuta ehtiyatlarının idarə edilməsində daxili idarəetmə ilə yanaşı xarici menecerlərlə əməkdaşlığı davam etdirmişdir. Xarici idarəetmənin təkmilləşdirilməsi və qabaqcıl xarici təcrübənin daxili idarəetməyə ötürülməsi istiqamətində tədbirlər görülmüşdür.

2021-ci il ərzində Mərkəzi Bankın rəsmi valyuta ehtiyatları 705.6 mln. ABŞ dolları və ya 11.1% artaraq 7.1 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir. Artımın əsas mənbəyini kvotaya

uyğun BVF-nin SDR bölgüsü çərçivəsində Azərbaycanın SDR limitinin 532.5 mln. ABŞ dolları ekvivalentində artırılması təşkil edir.

2.6 Hesabat tədiyə balansının tərtib edilməsi və ölkənin proqnoz tədiyə balansının hazırlanmasında iştirak

2021-ci ildə tədiyə balansının müvafiq beynəlxalq standartlar (BPM6) əsasında tərtibi davam etdirilmiş, tədiyə balansının faktiki və proqnoz göstəriciləri adekvat makroiqtisadi siyasət qərarlarının qəbul edilməsində mühüm informasiya mənbələrindən biri olmuşdur.

“Beynəlxalq əməliyyatlar üzrə hesabatlılıq sistemi” (İTRS) vasitəsilə aparılan çarpaz dəqiqləşmələr tədiyə balansının hesabatlılıq və uçot sisteminin daha da təkmilləşdirilməsinə, valyuta balansı baxımından analitikanın dərinləşdirilməsinə, göstəricilər arasında uzlaşmanın təmin olunmasına və eləcə də proqnozlaşdırmanın daha da təkmilləşdirilməsinə imkan vermişdir. Dövr ərzində “Beynəlxalq Əməliyyatlar üzrə Hesabatlılıq Sistemi” çərçivəsində statistik göstəricilərin dəqiqləşdirilməsi və emal prosesinin daha da təkmilləşdirilməsi məqsədilə avtomatlaşma işlərinin ilkin mərhələsi yekunlaşdırılmış və hesabat portalı test rejimində respondentlərə və istifadəçilərə təqdim edilmişdir.

Eyni zamanda bir sıra dövlət və özəl müəssisələrindən daha detallı informasiya əldə olunmuşdur ki, bu da ixraca dair məlumatların dəqiqləşdirilməsinə imkan vermişdir. Dövlət Gömrük Komitəsi ilə məlumat mübadiləsi çərçivəsində fiziki şəxslər tərəfindən elektron ticarət vasitəsilə idxal edilmiş mallar üzrə məlumatlar Mərkəzi Banka təqdim olunmuş və bu da həm malların idxalı, həm də digər investisiyalar bölməsində ticarət kreditləri maddələrinin daha da dəqiqləşdirilməsinə imkan vermişdir.

Son makroiqtisadi meyilləri də nəzərə almaqla Mərkəzi Bank 2021-ci ildə tədiyə balansının proqnozlaşdırılması ilə bağlı aidiyyəti orqanlarla müntəzəm olaraq məsləhətləşmələr aparmış, bir sıra iri dövlət müəssisələrinə zəruri sorğular göndərmişdir. 2022-ci il və növbəti üç il üçün ölkənin iqtisadi və sosial inkişafının proqnozlarının tərkib hissəsi olan tədiyə balansının proqnozlarının hazırlanması ilə əlaqədar İqtisadiyyat Nazirliyinə zəruri məlumatlar təqdim edilmişdir. İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən hazırlanmış ortamüddətli dövrə tədiyə balansı proqnozuna Mərkəzi Bank tərəfindən rəsmi rəy təqdim olunmuşdur.

2.7 Ölkənin icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının tərtib edilməsi, məlumatların ümumiləşdirilməsi və yayılması

2021-ci ildə ölkənin icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının məlumatlarının yığılması və ümumiləşdirilməsi istiqamətində işlər davam etdirilmişdir. Dövlət və dövlət təminatlı xarici borc statistikasını, həmçinin neft-qaz sektoru və qeyri-dövlət sektoru üzrə xarici borc məlumatlarının müvafiq qurumlar tərəfindən Mərkəzi Banka mütəmadi əsasda təqdim edilməsi təmin olunmuşdur.

Dövlət, neft-qaz və özəl sektorlar üzrə dövlət və dövlət təminatlı kreditlərin, hökumət və korporativ qiymətli kağızların və debitor-kreditor borcların (ticarət borcları və avanslar) “Beynəlxalq əməliyyatlar üzrə hesabatlılıq sistemi” üzrə kommersiya banklarının təqdim etdiyi məlumatlar ilə uyğunluğu yoxlanılmış, müvafiq korreksiyalar aparılmışdır. Dövlət qurumları ilə məlumat mübadiləsi çərçivəsində əldə olunmuş məlumatlar icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının digər investisiyalar bölməsinin həm aktivlər, həm də öhdəliklər üzrə kreditlər və ssudalar, ticarət kreditləri və avanslar maddələrinin qalıqlarının daha da dəqiqləşdirilməsinə xidmət etmişdir.

Maliyyə Nazirliyi tərəfindən təqdim olunan xarici borc məlumatları əsasında dövlət və dövlət təminatlı xarici borc statistikasına dəqiqləşdirilmişdir. Bank sektoru üzrə xarici borc statistikasına kommersiya banklarından alınan rəqəmsal balans əsasında Mərkəzi Bank tərəfindən qiymətləndirilmişdir. Nəticədə ölkənin icmal xarici borc statistikasına üzrə məlumatlar icmallaşdırılmış və müvafiq dövlət orqanlarına təqdim olunmuşdur.

Həmçinin, icmal xarici borc statistikasının və beynəlxalq investisiyalar balansının məlumatlarının yığılması və ümumiləşdirilməsi prosesinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə avtomatlaşma işlərinə başlanılmışdır. Yeni hesabat formasının və təlimatın (Azərbaycan Banklar Assosiasiyası, Azərbaycan Sığortaçılar Assosiasiyası və sair aidiyyəti qurumların rəy və təklifləri nəzərə alınmaqla) hazırlanması üzrə hüquqi prosedurlara start verilmişdir.

2.8. Bank sektorunun sağlamlaşdırılması və dayanıqlığının təmin edilməsi

Pandemiyanın təsirlərinin davam etməsi və digər həssaslıqlar fonunda bank sektorunun maliyyə sabitliyi qorunmuşdur. Kənar şokların bank sektoruna təsiri qiymətləndirilmiş, sistem risklərin qarşısının alınması məqsədilə çevik tənzimləmə və nəzarət reaksiyası həyata keçirilmişdir. Nəticədə 2021-ci ildə ölkədə maliyyə sektorunun bütün seqmentlərinin sabitliyi təmin olunmuş, bank sektorunun sabitlik və likvidlik göstəriciləri normativləri əhəmiyyətli üstələmiş, sektorun mənfəətlilik göstəriciləri yaxşılaşmışdır. Yüksək inflyasiya təzyiqlərinə baxmayaraq həyata keçirilən effektiv prudensial siyasət tədbirləri nəticəsində ötən il kredit portfelinin keyfiyyətində müsbət dinamika müşahidə olunmuşdur.

2021-ci ildə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyi hədəfləri çərçivəsində kredit portfeli genişlənərək iqtisadi fəallığı dəstəkləmişdir.

Bütövlükdə, nəzarət alətlərinin səmərəli tətbiqi nəticəsində sektorda bankların maliyyə dayanıqlığı qorunub saxlanmış, əhalinin bank sektoruna inamının artımı təmin edilmişdir. Nəticədə, 2021-ci il üzrə bütün əsas bank göstəriciləri üzrə artım olmuşdur.

31.12.2021-ci il tarixinə bank sektorunda 26 bank (o cümlədən, 2 dövlət bankı) fəaliyyət göstərir. 12 bankda xarici kapital iştirak edir (xarici kapitallı bankların aktivlərinin cəmi sektorun aktivlərində payı cəmi 15% və ya 3.4 mlrd. ABŞ dolları təşkil edir). Bankların xidmət şəbəkəsi 479 filial, 97 şöbə (mübadilə şöbələri daxil olmaqla), 2 907 ATM, habelə 20 329 işçi vasitəsilə təmin edilir.

2020-ci ildə bank sektorunun restrukturizasiyası çərçivəsində lisenziyası geri çağırılmış 4 bank üzrə kompensasiya ödənişlərinin verilməsi 2021-ci ildə də davam etdirilmişdir. 31.12.2021-ci il tarixinə Əmanətlərin Sığortalanması Fondu tərəfindən 25 mindən artıq əmanətçiyə ümumilikdə 660.9 mln. manat məbləğində kompensasiya ödənilmişdir.

Hesabat ilində kreditləşmə prosesinin dəstəklənməsi məqsədilə bank sektorunun sağlamlaşdırılması və kapitallaşdırılması tədbirləri davam etdirilmişdir. Ümumilikdə, bank sektorunun kapital adekvatlığı minimum rekvizitiv tələbi 2 dəfəyə yaxın üstələmişdir.

Pandemiyanın maliyyə sektoruna təsirlərinin azaldılması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin və Nazirlər Kabinetinin müvafiq sərəncamlarının icrası çərçivəsində 24 aprel 2020-ci il tarixində Mərkəzi Bank tərəfindən maliyyə sektoruna əlavə dəstəkləyici tədbirlər paketi təsdiq edilmiş və "Koronavirus (COVID-19) pandemiyası

şəraitində kredit təşkilatlarının fəaliyyətinin müvəqqəti tənzimlənməsi Qaydası” qəbul olunmuşdur. Tədbirlər paketində bank sektoru üzrə bir sıra qərar və tövsiyələrin tətbiqi, o cümlədən requlyativ yükün azaldılması nəzərdə tutulmuşdur. Tədbirlər paketi qəbul olunduqdan sonra, pandemiyanın dalğaları nəzərə alınaraq dəstəkləyici tədbir və requlyativ tələblərin tətbiqi müddəti beş dəfə uzadılmışdır.

2021-ci ilin əvvəlindən başlayaraq Mərkəzi Bank tərəfindən pandemiyanın gedişatına uyğun olaraq requlyativ yumşalma rejimindən mərhələli çıxış çərçivəsində bəzi təxirə salınmış requlyativ tələblərin bərpa edilməsinə, bəzi requlyativ güzəştlərin isə davam etdirilməməsinə qərar verilmişdir. Belə ki, kredit, sığorta və investisiya təşkilatlarında yoxlamaların keçirilməsi bərpa edilmiş, istehlak kreditləri üzrə əlavə kapital tələblərinin tətbiqinə başlanılmış, bazar və əməliyyat risklərinə dair kapital tələbi qüvvəyə minmiş, sistem əhəmiyyətli və digər banklar üzrə məcmu kapital adekvatlığı əmsalına dair minimal requlyativ tələb pandemiya qədərki səviyyədə bərpa edilmiş (12% və 10% müvafiq olaraq), dövlət dəstək mexanizmləri ilə əhatə olunan və restrukturizasiya olunmuş kreditlər üzrə ehtiyatlanmaya, bəzi növ biznes kreditlərinin risk dərəcəsinə dair güzəştlər, habelə dividend ödənişlərinə dair məhdudiyət aradan qaldırılmışdır. Həmçinin hesabat dövründə banklararası ödəniş sistemlərində banklardan tutulan xidmət haqları və sahibkarların ödəniş kartları üzrə ekvayer tariflərinə, qiymətli kağızlar bazarında bağlanan əqdlərlə əlaqədar tariflərə, habelə Bakı Fond Birjasında listinqə daxil olması üzrə tariflərə şamil edilmiş, eləcə də qiymətli kağızlar bazarı iştirakçılarında verilmiş digər requlyativ güzəştlərin tətbiqi dayandırılmışdır.

Maliyyə sektoru üzrə requlyativ yükün azaldılması istiqamətində AMB İdarə Heyətinin 30 sentyabr 2021-ci il tarixində təsdiq etdiyi növbəti dəyişikliklər paketində pandemiya təsirlənmiş fiziki şəxslər və sahibkarlıq subyektlərinin gecikdirilmiş borcları üzrə cərimə faizi, dəbbə pulu və digər cərimələrin hesablanmamasına, borcalanların kredit öhdəlikləri üzrə gecikmələrlə bağlı onların kredit tarixçələrinin pisləşməməsinə dair kredit təşkilatlarına verilmiş tövsiyələr əlavə olaraq 3 ay müddətinə uzadılmış və 01 yanvar 2022-ci il tarixinədək qüvvədə saxlanılmış, kontr-tsiklik kapital buferi isə həmin tarixədək 0% səviyyəsində müəyyən edilmişdir.

İl ərzində bank sektorunun maliyyə sabitliyinin təmini ilə əlaqədar risklərin davamlı qiymətləndirilməsi aparılmış və müxtəlif ssenarilər əsasında stress-testlər qiymətləndirilmişdir. Eyni zamanda, banklarda risklərin idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində makroiqtisadi proqnozlar əsasında hazırlanan stress-test modelləri və müvafiq fəvqəladə tədbirlər planları qiymətləndirilmiş, testlərin keçirilməsi və modellərin təkmilləşdirilməsi üzrə banklara metodoloji dəstək verilmişdir.

2021-ci ildə də bank sektorunun maliyyə vasitəçiliyinin genişləndirilməsi və kredit əlçatanlığının artırılması istiqamətində tədbirlər davam etdirilmiş və kredit aktivliyi bərpa olunmağa başlamışdır. Bankların kredit portfeli il ərzində 17.7% (2.5 mlrd. manat) artaraq 16.7 mlrd. manat təşkil etmişdir. Bankların ipoteka portfeli 19%, biznes portfeli 14.9%, istehlak portfeli isə 23.4% artmışdır. 31.12.2021-ci il tarixinə biznes kreditləri cəmi kredit portfelinin 58.5%-ni təşkil etmişdir.

Bank sektorunun likvid aktivləri 13.9 mlrd. manat olmaqla bank sektorunun cəmi aktivlərinin 36%-ni təşkil etmişdir. Sektorun ani likvidlik əmsalı 62% olmaqla minimum requlyativ tələbi (30%) 2 dəfədən çox üstələyir.

2021-ci il ərzində bank sektorunun cəmi öhdəlikləri 22.4% (6.1 mlrd. manat) artaraq 33.5 mlrd. manat təşkil etmişdir. Depozitlər cəmi öhdəliklərin 80%-i həcmindədir ki, bunun da 34%-i (9 mlrd. manat) əhalinin əmanətləridir (sahibkarlıqla məşğul olan fiziki şəxslərin depozitləri istisna olmaqla). 2021-ci il ərzində əhalinin əmanətləri 12.3% artmışdır (milli valyutada əmanətlər 34.5% artmış, xarici valyutada 8.8% azalmışdır). Qeyd edək ki, bank sektorunda əmanət portfeli tarixi rekord səviyyəyə yüksəlmişdir. Milli valyutanın məzənnəsində müşahidə olunan sabitlik əmanətlərin dedollarlaşma trendini formalaşdırmışdır. Kredit portfeli üzrə də dedollarlaşma müşahidə olunur. Dollarlaşma fiziki şəxslərin əmanətləri üzrə 41.7%, hüquqi şəxslərin depozitləri (maliyyə sektorunun depozitləri istisna olmaqla) üzrə 50.6%, kredit portfelinin üzrə 26.2% təşkil edir. Həm kredit, həm də depozit portfelinə dollarlaşma 2015-ci ilin yanvar ayından minimum səviyyəsindədir.

2.9. Sığorta sektorunun inkişafı və dayanıqlığının təmin olunması

2021-ci ildə sığorta sektorunun fəaliyyəti 20 sığortaçı, 1 təkrarsığortaçı, 28 sığorta brokeri və 730 sığorta agentı vasitəsilə təmin edilmişdir.

Hesabat ilində planlaşdırılan hərtərəfli yoxlamaların qrafikinə uyğun olaraq Mərkəzi Bank tərəfindən 3 sığorta, 1 təkrarsığorta şirkətində və 1 sığorta və təkrarsığorta brokerində hərtərəfli yoxlamalar aparılmışdır. Dövr ərzində ləğv edilmiş sığorta şirkətləri üzrə ləğvetmə prosesi zamanı sığortalıların və kreditorların hüquqlarının qorunması məqsədilə nəzarət tədbirləri mütəmadi olaraq həyata keçirilmişdir.

2021-ci il ərzində sığorta sektoru üzrə yığımlar 844 mln. manat təşkil etmiş və əvvəlki illə müqayisədə 16% artmışdır. Həyat sığorta şirkətləri üzrə 28%, qeyri-həyat sığorta şirkətləri üzrə isə 6% artım qeydə alınmışdır.

Sığorta sahəsində nəzarətin təkmilləşdirilməsi məqsədilə risk-əsaslı nəzarətə keçidlə bağlı Dünya Bankı ilə birgə hazırlanmış layihənin icrası davam etmişdir. Türkiyə Respublikasının Sığorta nəzarəti və tənzimləyici orqanının təcrübəsi öyrənilməklə yerli sığorta sektoruna uyğun risk-əsaslı maliyyə dayanıqlığına nəzarət çərçivəsi modelinin müəyyənləşdirilməsi üzrə işlər davam etdirilir. Layihə çərçivəsində sığortaçıların öz vəsaitinin ölçülməsi, aktivlərin və öhdəliklərin dəyərləndirilməsi istiqamətində işlər aparılmışdır.

Mərkəzi Bank tərəfindən sığorta fəaliyyətində rəqəmsallaşmanın həyata keçirilməsi məqsədilə hazırlanan layihə çərçivəsində işlər davam etdirilmişdir. Yekun qanun layihəsi 30 dekabr 2021-ci il tarixində Nazirlər Kabinetinə göndərilmişdir. Elektronlaşma istiqamətində görülən işlər çərçivəsində Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 31 avqust 2021-ci il tarixli 23/3 nömrəli Qərarı ilə "İstehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından icbari sığorta müqaviləsi"nin məzmunu və forması təsdiq edilmişdir. Eyni zamanda layihə çərçivəsində sığortaçıların elektron informasiya sistemlərinə dair minimum tələbləri ehtiva edən qaydaların təkmilləşdirilməsi istiqamətində işlər davam edir. Bununla yanaşı, sığortalıların vahid elektron məlumat bazasının yaradılması məqsədi ilə beynəlxalq təcrübə araşdırılmış və ekspertlərlə görüşlər keçirilmişdir. Hazırda elektron arxitekturanın yaradılması istiqamətində işlər aparılır.

Sığorta sahəsində sığorta hadisələri üzrə zərərlərin ədalətli şəkildə qiymətləndirilməsi, bu sahədə fəaliyyət göstərən müstəqil ekspertlərin peşəkarlıq səviyyəsinin və vətəndaş məmnunluğunun artırılması məqsədilə müstəqil ekspert institutunun yaradılması istiqamətində işlər davam etdirilməkdədir. Belə ki, qeyd olunan istiqamətdə beynəlxalq

ekspertlərin rəy və təklifləri nəzərə alınaraq müvafiq yeni konsepsiya hazırlanmışdır. Yeni konsepsiyadan irəli gələrək sığorta sahəsində fəaliyyət göstərən müstəqil ekspertlərin peşəkarlıq tələblərinə dair tələblərin müəyyən edilməsi istiqamətində qaydalar və qanuna dəyişiklik layihələri hazırlanmışdır. Eyni zamanda məhkəməyədək mübahisələrin effektiv şəkildə həlli ilə bağlı mexanizminin yaradılması istiqamətində işlər davam etdirilməkdədir. Bununla əlaqədar olaraq, beynəlxalq təcrübə öyrənilmiş və yeni konsepsiya hazırlanmışdır. Yeni konsepsiyaya uyğun olaraq qanunvericiliyə dəyişiklik edilməsi ilə bağlı işlər davam etdirilməkdədir.

Bununla yanaşı, sığorta qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində Mərkəzi Bank tərəfindən işlər davam etdirilməkdədir. Belə ki, sığorta sektorunda və eyni zamanda əhali arasında geniş əhatəliyə malik olan avtonəqliyyat vasitəsi sahiblərinin mülki məsuliyyətinin icbari sığortası növü üzrə yeni konsepsiya hazırlanmışdır. Yeni konsepsiyada beynəlxalq ekspertlərin rəy və təkliflərinə əsaslanaraq həmçinin yerli sığorta bazarının şəraitinə uyğunlaşdırılaraq optimal olan model formalaşdırılmışdır. Yeni model istehlakçılara göstərilən xidmət səviyyəsinin artmasına və müvafiq sığorta növü üzrə risklərin daha ədalətli qiymətləndirilməsi prosesinə töhfə verəcəkdir. Qeyd olunan konsepsiyaya uyğun olaraq, qanunvericiliyə dəyişiklik layihəsi hazırlanmışdır.

Daşınmaz əmlakın icbari sığortası növü üzrə mexanizmin təkmilləşdirilməsi məqsədilə yeni konsepsiya hazırlanmışdır. Qeyd olunan istiqamətdə yeni konsepsiyanın beynəlxalq ekspertlərlə müzakirəsi davam etdirilir.

Xarici təkrarsığortaçılara sığorta risklərinin ötürülməsi üzrə normaların müəyyən edilməsi istiqamətində işlər görülmüşdür. O cümlədən, risklərin transfer edilməsi mexanizmi üzrə təkrarsığorta fəaliyyətinə dair tələblərin müəyyən edilməsi istiqamətində qanunvericiliyə dəyişiklik layihəsi hazırlanmışdır.

Vətən müharibəsi zamanı şəhid olmuş hərbi qulluqçuların vərəsələrinə və xəsarət almış hərbi qulluqçulara “Hərbi qulluqçuların dövlət icbari şəxsi sığortası haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən həyata keçirilən icbari sığorta ödənişlərinin sürətli icrasının təmin edilməsi AMB tərəfindən nəzarətə götürülmüş, proseslərin avtomatlaşdırılması və sığorta ödənişlərinin operativ qaydada verilməsi təmin edilmişdir. Vətən müharibəsi başlayandan 30 dekabr 2021-ci il tarixinə bütövlükdə 57.6 mln. manat, o cümlədən, 2 919 şəhid ailəsinə 32.1 mln. manat, 15 270 nəfər xəsarət almış və ya əlil olmuş hərbi qulluqçuya isə 25.5 mln. manat sığorta ödənişi verilmişdir. Bununla yanaşı, şəhid olmuş və əlillik dərəcəsi təyin olunmuş hərbi qulluqçular üzrə İpoteka və Kredit Zəmanət Fondunun xətti ilə müəyyən edilmiş 3.4 mln. manatdan artıq həcmdə ipoteka kreditləri həyat sığortası sahəsində fəaliyyət göstərən sığorta şirkətləri tərəfindən tam ödənilmişdir və bu istiqamətdə işlər davam edir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 21 may 2019-cu il tarixli 354s nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Sığorta sektorunun inkişaf etdirilməsi üçün görülməli işlərlə bağlı Tədbirlər Planı”nın maarifləndirmə və təbliğat-təşviqat tədbirinin icrası məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı, İcbari Sığorta Bürosu və Azərbaycan Sığortaçılar Assosiasiyası ilə birlikdə genişmiqyaslı layihələr həyata keçirilməkdədir. Həmçinin “Maliyyə savadlılığı ayı” (noyabr, 2021) ərzində “Uşaqlar üçün sığorta” virtual kursu üzrə müsabiqə və “Sığorta uşaqların gözü ilə” mövzusunda rəsm müsabiqəsi keçirilmişdir. Mərkəzi Bank tərəfindən vətəndaşların sığorta savadlılığının artırılması çərçivəsində uşaqlar və yeniyetmələr üçün nəzərdə tutulan “Sığortaya giriş” kursu hazırlanmışdır.

Sığorta bazarının kadr potensialının genişləndirilməsi üzrə sığortaçılarda fəaliyyət göstərən əməkdaşların təlimləri Türk Sığortaçılar İnstitutunun peşəkar heyəti ilə birlikdə hazırlanmış təlim proqramı əsasında eyni qurumun təlimçiləri tərəfindən həyata keçirilməkdədir. Təlim proqramı sığorta sahəsinin bütün istiqamətlərini əhatə edir. Belə ki, sığortaçıların maliyyə dayanıqlığının təmin edilməsində böyük əhəmiyyət kəsb edən aktuarilərin təlimə və imtahanlara cəlb edilməsi həyata keçirilmişdir. Prioritet istiqamətlərdən biri olan sığorta xidmətlərinin təqdim edilməsi zamanı istehlakçılar ilə sıx ünsiyyətdə olan satış nümayəndələrinin təlimləri həyata keçirilmişdir. Eyni zamanda anderraytinq və təkrarsığorta mövzusu üzrə təlimlər keçirilmişdir. Bununla yanaşı, Solvency II, İFRS-17, daxili audit, risk menecment, sığorta sahəsində ictimaiyyətlə əlaqələr və digər istiqamətlər üzrə təlim və kvalifikasiya proqramı beynəlxalq ekspertlərlə birlikdə i ilə birlikdə hazırlanmışdır. Proqram əsasında təlimlər mütəmadi olaraq həyata keçiriləcəkdir.

2.10. Kapital bazarının inkişafı və dayanıqlığının təmin olunması

Mərkəzi Bank tərəfindən kapital bazarının inkişafı üzrə hazırlanmış strategiya çərçivəsində qiymətli kağızlar bazarında tənzimləmə və nəzarət proseslərinin səmərəliliyinin artırılması, kapital bazarının hüquqi çərçivəsinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması, əməliyyat infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi, həmçinin bazarda tələb və təklifin dəstəklənməsi istiqamətində intensiv tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Hesabat ilində qiymətli kağızlar bazarınının beynəlxalq təcrübəyə uyğun tənzimlənməsi çərçivəsində kapital bazarında maliyyə vasitəçiliyinin inkişaf etdirilməsi və maliyyə inklüzivliyinin artırılmasını stimullaşdıran qaydalar təsdiqlənmiş və Hüquqi Aktların Dövlət Reyestrinə daxil edilmişdir. Bu istiqamətdə “İnvestisiya şirkətləri tərəfindən investisiya xidmətlərinin (əməliyyatlarının) həyata keçirilməsi Qaydası” və “Marja ticarəti Qaydası” 2021-ci ilin 14 sentyabr tarixində qüvvəyə minmişdir. Bu Qaydalar investisiya şirkətləri tərəfindən investisiya xidmətlərinin göstərilməsi zamanı müştəri hesablarının məsafədən açılması, müqavilələrin və sifarişlərin elektron şəkildə tərtib edilməsi, PL/TMM üzrə tələblərin müəyyən edilməsi, marja ticarəti üzrə kredit hədlərinin və müştəri təsnifatının beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılmasını əhatə edir.

Emitentlərin və investorların kapital bazarına çıxış imkanlarının artırılması istiqamətində iqtisadi və fiskal stimulların müəyyən edilməsi məqsədilə kapital bazarında stimullaşdırıcı vergi rejiminin yaradılması üzrə işlərə başlanılmışdır. Bu istiqamətdə Mərkəzi Bank tərəfindən “Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində və Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında” Qanun layihəsi hazırlanmışdır.

Maliyyə bazarlarında risklərin etibarlı idarə edilməsi və hedcinqi məqsədilə istifadə olunan törəmə maliyyə alətləri bazarınının formalaşdırılması üzrə qanunvericilik təşəbbüsünə başlanmışdır. Bu istiqamətdə Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB) ilə birgə törəmə maliyyə alətləri bazarının hüquqi çərçivəsinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmasını təmin edən müvafiq hüquqi aktların təkmilləşdirilməsi üzrə layihələr hazırlanmışdır. Həmçinin maliyyə bazarlarında qeyri-likvid aktivlərin qiymətli kağızlara transformasiyasını təmin edən sekyuritizasiya fəaliyyəti üzrə qanunvericilik layihəsi hazırlanmışdır.

Kapital bazarı sahəsində tənzimləmə və nəzarət proseslərinin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində 12 aprel 2021-ci il tarixində Mərkəzi Bank və Türkiyə Kapital Bazarları Şurası arasında kapital bazarı üzrə əməkdaşlıq və məlumat mübadiləsi haqqında

Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır. Eyni zamanda, Azərbaycan və Türkiyə arasında iqtisadi əməkdaşlıq üzrə Birgə hökumətlərarası komissiyanın 9-cu iclasında Azərbaycan və Türkiyə kapital bazarı arasında qarşılıqlı əlaqələrin qurulması qərara alınmışdır. Kapital bazarının infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi istiqamətində 2021-ci ilin dekabr ayında Milli Depozit Mərkəzi Türkiyənin mərkəzi depozitarında nominal saxlayıcı hesabı açmışdır. Bu hesab vasitəsilə yerli institusional investorlar üçün Türkiyədə qiymətli kağız və bank hesabı açmadan Türkiyənin dövlət qiymətli kağızlarına investisiya etmək imkanı yaradılmışdır. 2022-ci ildə Bakı Fond Birjası ilə İstanbul Birjası arasında “dual listing” modelinin tətbiq edilməsi nəzərdə tutulur.

Sahibkarlıq subyektlərinin kapital bazarı vasitəsilə maliyyə resurslarına çıxış imkanlarının artırılması Mərkəzi Bank tərəfindən xüsusi diqqət mərkəzində saxlanmışdır. Bu istiqamətdə beynəlxalq maliyyə təşkilatları ilə sıx əməkdaşlıq aparılmış, həmçinin stimullaşdırıcı təşviq tədbirləri qəbul edilmişdir. Hesabat ilində AYİB tərəfindən ölkəmizdə korporativ istiqraz bazarının dəstəklənməsi layihəsinə start verilmişdir. Layihə çərçivəsində kapital bazarından maliyyələşmək niyyətində olan şirkətlərə kütləvi təklif üsulu ilə korporativ istiqraz emissiyasının həyata keçirilməsi məqsədilə təlim və seminarlar keçirilmiş və emissiya prospektlərinin hazırlanmasına dəstək göstərilmişdir. 2021-ci il ərzində bu şirkətlərin bəziləri kütləvi təklif üsulu ilə fond birjasında korporativ istiqraz emissiya etmişdir. Həmçinin hesabat ilində Asiya İnkişaf Bankı tərəfindən Azərbaycan kapital bazarının inkişafına dəstək layihəsi təsdiq edilmişdir. Layihə çərçivəsində korporativ qiymətli kağızlar bazarının inkişaf etdirilməsi əsas prioritet kimi müəyyən edilmişdir.

Bundan əlavə, özəl sektorun kapital bazarından maliyyələşmə təşəbbüslərinin artırılması məqsədilə listing tələbləri sadələşdirilmiş, emitentlər və investorlar üçün stimullaşdırıcı tarif rejiminin tətbiqinə başlanmışdır. Eyni zamanda, korporativ qiymətli kağızların kütləvi təklifinin stimullaşdırılması məqsədilə Bakı Fond Birjası tərəfindən anderrayting xidməti göstərən investisiya şirkətlərinin mükafatlandırılması mexanizmi tətbiq edilmişdir. Bu işə öz növbəsində qiymətli kağızların kütləvi təklif üsulu ilə fond birjasında yerləşdirilməsini təşviq etməkdədir.

Kapital bazarının institusional inkişafı üzrə çağırışlar eyni zamanda bazar infrastrukturunun müasirləşdirilməsini tələb edir. Bu istiqamətdə Mərkəzi Bank tərəfindən kapital bazarında ticarət və ticarət sonrası əməliyyatları əhatə edən mərkəzləşdirilmiş əməliyyat sisteminin qurulması, qiymətli kağızların buraxılışı və ticarəti üzrə əməliyyatların müasir texnoloji standartlara uyğunlaşdırılması, investorlar üçün fond birjasında məsafədən ticarət imkanlarının formalaşdırılması, həmçinin qiymətli kağızların emissiyası prosesinin elektronlaşdırılması işlərinə başlanmışdır.

Mərkəzi Bank kapital bazarının səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün potensial emitentlərin və investorların bazar haqqında biliklərinin artırılması, bütövlükdə kapital bazarlarında yüksək peşəkarlığın və məlumatlılığın formalaşdırılmasına xüsusi əhəmiyyət verir. Bu istiqamətdə beynəlxalq maliyyə təşkilatları, Bakı Fond Birjası, Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi (KOBİA), Azərbaycan Sahibkarlar Konfederasiyası və investisiya şirkətlərinin iştirakı ilə intensiv maarifləndirmə tədbirləri təşkil edilmişdir. Həmçinin investisiya xidmətlərinin regional əhatə dairəsinin genişləndirilməsi və bölgələrdə kapital bazarına dair məlumatlılıq səviyyəsinin artırılması məqsədilə Mərkəzi Bank, KOBİA və kapital bazarı iştirakçılarının təşkilatçılığı ilə “İnvestisiya səyahəti” layihəsinə start verilmişdir.

2021-ci ildə qiymətli kağızlar bazarının ümumi ticarət dövriyyəsi ötən ilə nəzərən 19% artaraq 16879 mln. manata yüksəlmişdir. Hesabat dövründə korporativ qiymətli kağızların ilkin bazarında 51% (729 mln. manat), dövlət istiqrazlar bazarında 46% (769 mln. manat), repo bazarında isə 3.3 dəfə (5046 mln. manat) artım qeydə alınmışdır.

Hesabat dövründə Bakı Fond Birjasında səhm və istiqrazlarla aparılmış əməliyyatların həcmi rekord səviyyəyə çataraq 15301 mln. manat təşkil etmiş, səhmlər üzrə bazar kapitallaşması 4367 mln. manata yüksəlmişdir. Ümumilikdə korporativ istiqrazların ilkin bazarının həcmi 83% artaraq 1.9 mlrd. manatı ötmüşdür. Hesabat ilində korporativ istiqrazların kütləvi təklif üsulu ilə fond birjasında yerləşdirilməsi tendensiyası artmış, nüfuzlu emitentlər tərəfindən buraxılmış qiymətli kağızlar investorlar tərəfindən böyük maraqla qarşılanmışdır.

Hesabat dövründə dövlət istiqrazları bazarının ümumi həcmi 46% artaraq 2453 mln. manat təşkil etmişdir. Dövlət istiqrazlarının ilkin bazarının həcmi ötən ilə nəzərən 29% artaraq 1497 mln. manat, təkrar bazarının həcmi isə 83% artaraq 955 mln. manata yüksəlmişdir. Hesabat ilində ilk dəfə tədavül müddəti 7 il olan dövlət istiqrazlarının emissiyasına başlanmışdır. Bu buraxılış dövlət qiymətli kağızlar bazarının beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılması, gəlirlilik əyrisinin formalaşdırılması, girov bazasının genişləndirilməsi, eləcə də xarici investorların yerli bazara cəlbi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

2021-ci ildə Mərkəzi Bank tərəfindən 9295 mln. manat məbləğində səhm və istiqrazların dövlət qeydiyyatı həyata keçirilmişdir. Eyni zamanda, hesabat ilində korporativ qiymətli kağızların kütləvi təklifi üzrə ümumi məbləği 535 mln. manat olan rekord sayda 20 emissiya prospekti təsdiq edilmişdir.

2.11. Maliyyə bazarlarında istehlakçıların və investorların hüquqlarının qorunması və maliyyə maarifləndirmə işlərinin aparılması

2021-ci ildə Mərkəzi Banka daxil olmuş müraciətlər əsasında istehlakçıların və investorların hüquqlarının pozulmasının qarşısının alınması və pozulmuş hüquqların bərpasının təmin edilməsi istiqamətində zəruri tədbirlər görülmüşdür.

Hesabat ilində istehlakçılar və investorlardan ümumilikdə 13716 müraciət daxil olmuş, onların 75%-i bank sektoruna, 20%-i sığorta sektoruna, 5%-i kapital bazarları sektoruna və digər istiqamətlərə aid olmuşdur. Daxil olmuş vətəndaş müraciətlərinin araşdırılmış və bir çox məsələ öz həllini tapmışdır. O cümlədən “Azərbaycan Respublikasında fiziki şəxslərin problemlə kreditlərinin həlli ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” 2019-cu il 28 fevral tarixli Fərmana uyğun hesablanmış kompensasiya məbləğlərinin bir hissəsi kimi 8579.47 manat məbləğində vəsaitin 9 vətəndaşa geri qaytarılması təmin edilmiş və Mərkəzi Banka müraciət etmiş 21 vətəndaşın pozulmuş əmanətçi hüquqları bərpa olunmuşdur. Eyni zamanda, 52 vətəndaşın müraciəti üzrə Mərkəzləşdirilmiş kredit reyestrinə səhv təqdim edilmiş məlumatlarda dəyişiklik edilməsi üçün zəruri tədbirlər görülmüşdür. Bununla yanaşı 2021-ci il üzrə ümumilikdə 1.5 mln. manat məbləğdən çox sığorta ödənişinin zərərçəkmiş şəxslərə ödənilməsinə nail olunmuşdur. Kapital bazarları üzrə 45 inzibati xəta haqqında protokol tərtib edilmişdir.

Dövr ərzində Mərkəzi Bankın şəhər telefon nömrələrinə, eyni zamanda “966” qaynar xəttinə daxil olmuş 49352 zəng operativ cavablandırılmışdır. Mərkəzi Banka öz hüquqlarının müdafiəsi üçün müraciət etmiş 347 vətəndaşla görüşlər keçirilmiş, Vatsap xidmətinə daxil olan 870 müraciət cavablandırılmışdır.

“Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankında istehlakçıların və investorların müraciətlərinə baxılması və qəbulu Qaydası” təsdiq edilmişdir. Bank olmayan kredit təşkilatlarına 966 qaynar xətti barəsində vətəndaşların diqqətini cəlb edən yerlərdə məlumat lövhəsinin yerləşdirilməsi tapşırığı verilmiş və icrasına dair monitorinq aparılmışdır. İstehlakçıların sual, şikayət və təkliflərini Mərkəzi Banka ünvanlama üsullarından biri olaraq elektron müraciət qaydasına dair Azərbaycan, ingilis və rus dillərində videoçarxlar hazırlanmış və sosial şəbəkələrdə yerləşdirilmişdir. Vətəndaş qəbulunda iştirak edən vətəndaşların mövcud sistem və qəbul prosesi barəsində məmnuniyyət səviyyəsinin ölçülməsi məqsədilə “QR-kod” sistemi tətbiq olunmuşdur. Mərkəzi Bankın rəsmi internet saytında “İstehlakçıların və investorların hüquqları” bölməsində istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində görülmüş işlərlə bağlı infoqrafikalar yerləşdirilmiş, “Statistika”, “Ən çox verilən suallar”, “Tədbirlər” və “Təkliflər” keçidləri əlavə edilmişdir. Həmçinin şöbəyə aid bölmədə Mərkəzi Bankla hər hansı səbəbdən əlaqənin yaradılmasında çətinliklər yarandıqda vətəndaşlarla geri əlaqə saxlanılması məqsədi ilə “Əks əlaqə” sistemi istifadəyə verilmişdir. “İstehlakçıların və investorların hüquqları” bölməsində “Vətəndaşların qəbulu” keçidi genişləndirilmişdir. Vətəndaşların Mərkəzi Bankın rəsmi internet saytında “İstehlakçıların və investorların hüquqları” bölməsinə daxil olmaqla **öncədən qəbula yazılmadan** iş günlərində saat 10:00-dan 11:00-dək Skype və ya Whatsapp proqramı vasitəsilə videoqəbulda iştirakının təmin edilməsi üçün imkanlar yaradılmışdır.

Mərkəzi Bankın “Qəbul otağı”na yaxınlaşan vətəndaşların “online” müraciət imkanının təmin edilməsi məqsədi ilə QR-code lövhəsi hazırlanmışdır. İnzibati binaya yaxınlaşan vətəndaşlar üçün kağız daşıyıcı ilə yanaşı sözügedən QR-code vasitəsilə müraciətlərinin bağlı olduğu bank, sığorta və kapital bazarı sektorları üzrə online müraciət etmək imkanı yaradılmışdır.

Kütləvi informasiya vasitələrində istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi ilə əlaqədar Mərkəzi Bank tərəfindən görülmüş işlərlə bağlı məlumatlar yayımlanmışdır.

“Açıq hökumətin təşviqinə dair 2020-2022-ci illər üçün Milli Fəaliyyət Planı”nın təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 27 fevral tarixli 1859 nömrəli Sərəncamının icrasının təmin edilməsi barədə Mərkəzi Bankın 18.03.2021-ci il tarixli 18S sayılı Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankında korrupsiya risklərinin qiymətləndirilməsi və onların qarşısının alınması ilə bağlı 2021-ci il üçün Tədbirlər Planı”nın 7-ci hissəsində maliyyə xidmətləri sahəsində şəffaflığın artırılması, nəzarət subyektləri tərəfindən təqdim edilən hesabatlılığın təkmilləşdirilməsi və vətəndaş məmnunluğunun genişləndirilməsi məqsədi ilə nəzarət subyektlərinin nümayəndələri ilə görüşlər təşkil olunmuş və müzakirələr aparılmışdır.

Hesabat ili ərzində maliyyə savadlılığının artırılması istiqamətində işlər davam etdirilmiş, müxtəlif hədəf qrupları üçün “Məsuliyyətli borclanma”, “Büdcə və yığım”, “Rəqəmsal ödənişlərin üstünlükləri”, “Sığorta”, “İstehlakçı büdcəsi”, “Zəminlik”, “İpoteka krediti”, “İstehlak kreditinin xüsusiyyətləri”, “Milli pul nişanlarımız” kimi mövzularda təlim və seminarlar keçirilmiş, tədbirlərdəki bütün iştirakçılara Mərkəzi Bankın iqtisadi maarifləndirmə istiqamətində hazırladığı elektron resursları barədə ətraflı məlumatlar təqdim edilmişdir.

2021-ci ilin Nizami ili elan edilməsi ilə bağlı Nizami880.cbar.az adlı resurs (9874 ziyarətçi, 25275 baxış) yaradılmış, rəsm və inşaa müsabiqəsi elan edilmişdir. Müsabiqədə ölkə üzrə 800-dən artıq məktəbli iştirak etmiş, 15 nəfər qalib və 41 nəfər fərqlənən şagird olmuşdur. Tədbir həm də “*Global money week*” çərçivəsində keçirilmiş və müvafiq hesabat təşkilatçılara göndərilmişdir.

Azərbaycanın 25 müxtəlif regionundan olan 58 şagirdə maliyyə savadlılığı təlimləri keçirilmişdir. 1 iyun Uşaqların Beynəlxalq müdafiəsi günü şagirdlər Mərkəzi Banka dəvət olunmuş, onlarla maliyyə savadlılığı mövzusunda intellektual oyunlar təşkil edilmiş onların hədiyyələri və sertifikatları təqdim edilmişdir. Maliyyə savadlılığı ayı çərçivəsində noyabr ayı ərzində "Uşaqlar üçün sığorta" virtual kursu üzrə müsabiqə və "Sığorta uşaqların gözü ilə" mövzusunda rəsm müsabiqəsi keçirilmiş, qaliblər müəyyənləşdirilmişdir. "Maliyyə savadlılığı və peşəkar karyeraya aparan yol" proqramında iştirak üçün müsabiqə elan edilmişdir. Müraciət edən 160 nəfərdən 16-sı proqramda iştirak hüququ qazanmış, proqramı 14 nəfər uğurla bitirmişdir.

"European money quiz" tədbirinin milli final mərhələsi Mərkəzi Bank və ABTM ilə birlikdə keçirilmişdir. 20 nəfərin iştirak etdiyi milli final mərhələsində 2 nəfər Avropada keçiriləcək son mərhələdə iştirak etmək hüququ qazanmışdır. AMB-nin "Bir sual - bir cavab" video bölməsi üzrə 5 videoçarx hazırlanmışdır. Virtual təhsil platformasında (il ərzində 22168 ziyarətçi 437792 baxış) Azərbaycan, ingilis, rus dillərində 10 distant kurs istifadəyə verilmiş, 5 kurs üzrə işə hazırlıq işləri davam edir. Platformada kursu başa çatdıranlar üçün 379 yekun imtahan təşkil olunmuş, 263 ədəd müvafiq sertifikatlar hazırlanıb təqdim edilmişdir.

Maliyyə Savadlılığı Portalının (bizimpullar.az) məzmunu zənginləşdirilmiş, yeni animasiyalar əlavə olunmuş, o cümlədən "Bir sual - bir cavab" video bölməsi üzrə "Baza bank xidmətləri paketi", "Maliyyə xidmətləri istehlakçılarının hüquqlarının müdafiəsi", "Kapital bazarında səhmdarların hüquqlarının müdafiəsində Mərkəzi Bankın rolu", "Vətəndaşların elektron müraciətləri", "Daşınmaz əmlakın istismarı ilə bağlı mülki məsuliyyətin icbari sığortası", "Avtonəqliyyat vasitəsi sahiblərinin mülki məsuliyyətinin icbari sığortası", "Mərkəzi Bankda vətəndaş qəbulu qaydaları" mövzularında video materiallar hazırlanaraq istifadəyə verilmişdir. Müvafiq tədbirlərə uyğun portalın xəbərlər bloku, Feysbuk səhifəsi və Yutub kanalı yenilənmişdir. Maliyyə savadlılığı portalı üzrə il ərzində 29131 ziyarətçi 116225 baxış keçirmişdir.

Maliyyə məhsul və xidmətlərin məlumat axtarış sistemi (il ərzində 27364 ziyarətçi, 65025 baxış) üzrə yeni kateqoriyalar istifadəyə verilmiş, sığorta təşkilatlarının saytlarında infobank.az keçidinin yerləşdirilməsi istiqaməti üzrə işlər aparılmış, bütün kateqoriyalar üzrə reyestr yenilənmiş, icraçı şirkət ilə birgə optimallaşdırma işlərinə nəzarət edilmişdir.

Maliyyə savadlılığının artırılması istiqamətində təhsil müəssisələri ilə maarifləndirmə işləri davam etdirilmişdir. Həmçinin "Üçüncü Bahar" sosial layihəsinin iştirakçıları olan təqaüdçülər, "YAŞAT" Fondu, "ASAN Könüllüləri" təşkilatının birgə təşkilatçılığı ilə şəhid övladları, "For Azerbaijan" xeyriyyə təşkilatı və Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin birgə layihəsi olan "Qaliblər düşərgəsi"nin sakinləri, yeni şəhid övladları üçün maliyyə savadlılığı tədbirləri keçirilmişdir. Məktəblilər üçün seminarlar Azərbaycan dili ilə yanaşı, ingilis və rus dillərində aparılmışdır. Eyni zamanda Mərkəzi Bankın ərazi idarələri, DOST agentliyinin könüllüləri və əməkdaşları, ASAN könüllülər, "Veyselöglü" Şirkətlər Qrupu, Dövlət Məşğulluq Agentliyi, "Azərbaycan Dəmir Yolları" QSC və digər dövlət təşkilatlarının əməkdaşları üçün maliyyə savadlılığı təlimləri keçirilmişdir. Bundan əlavə, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında müxtəlif mövzularda təlimlər keçirilmişdir.

Sığorta sahəsində "Peşəkar kadr potensialının yetişdirilməsi" və "Sığorta savadlılığının artırılması, maarifləndirmə, təbliğat və qarşılıqlı tədbirlərinin həyata keçirilməsi" layihələri çərçivəsində sığorta sahəsində çalışanlar üçün professional inkişaf təlimləri və sığorta istifadəçiləri üçün maarifləndirmə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Maliyyə savadlılığı ilə bağlı materiallar sosial şəbəkələrdə mütəmadi olaraq paylaşılmış, müxtəlif televiziya kanallarında, o cümlədən ASAN radioda müsahibələr vasitəsilə işıqlandırılmışdır.

2.12. Əmanətlərin sığortalanması mexanizminin təkmilləşdirilməsi

Əmanətlərin tam sığortalanması müddətinin başa çatması ilə əlaqədar əmanətlərin tam sığortalanması sxeminin davam etdirilməməsinin bank sektoruna təsiri qiymətləndirilmiş, sığorta limitlərinin tətbiq edilməsinin müxtəlif modelləri üzrə simulyasiyalar aparılmışdır. Bank sektoru üzrə aparılmış sağlamlaşdırma tədbirlərinin yekunlaşması və əmanətlərin sığortalanması mexanizminin maliyyə sabitliyinin lövbəri rolunu oynaması nəzərə alınmaqla, 5 aprel 2021-ci ilədək keçid dövrü müəyyən edilməklə əmanətlərin tam sığortalanması sxemindən çıxılması üzrə qəbul edilmiş və beynəlxalq təcrübəyə uyğun olaraq sığortalanan əmanətlərin məbləği artırılmış, əmanətlərin sığortalanması sxeminin əhatə dairəsi genişləndirilmişdir.

Əmanətlərin sığortalanmasının yeni mexanizminə əsasən, fiziki şəxslərin qorunan əmanətləri üzrə kompensasiya məbləği 30 min manatdan 100 min manata qədər artırılmış, fərdi sahibkarlıqla məşğul olan fiziki şəxslərin depozitləri (kompensasiya məbləği 20 min manat müəyyən edilməklə) və notariusların depozit hesablarında qalmış fiziki şəxslərə məxsus pul vəsaitləri də əmanətlərin sığortalanması mexanizmi ilə əhatə edilmişdir. Qeyd edək ki, yeni mexanizmlə cəmi əmanətçilərin say etibararı ilə 99.9%-nin əmanətlərinin tam qorunması təmin edilmişdir. Eyni zamanda, sığortalanan əmanətçilərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi kiçik sahibkarlığın inkişafı siyasətinin dəstəklənməsinə və bank sistemində etimadın daha da artırılmasına yönəldilmişdir.